

**Ба Шӯрои диссертациони 6D.KOA-018-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон**

ТАҚРИЗИ

**роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Файзализода Бахтиёр Файзали
дар мавзуи «Ҳуқуқ ба таҳсил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон:
пажӯҳиши таърихӣ-назариявӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.01 –
Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат, таърихи таълимот
дар бораи ҳуқуқ ва давлат пешниҳод шудааст**

Диссертатсияи номзади Файзализода Б.Ф. фарогирандаи масъалаҳои муҳими таърихӣ-ҳуқуқӣ ва назарӣ-ҳуқуқии ҳуқуқ ба таҳсил буда, дар раванди бунёди давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёд мавқеи марказиро ишғол менамояд. Зеро, бунёди давлати милли, ки ҷавҳари онро унсурҳои ҷомеаи демократӣ ва ҳуқуқбунёд ташкил медиҳад, бидуни таъмин намудани ҳуқуқ ба таҳсил ғайриимкон мебошад. Аз ин ҷост, ки дар сатҳи санадҳои меъёрии ҳуқуқии милли ва байналмилалӣ ба зиммаи давлат эътирофномаӣ, риоя ва ҳифзи ҳуқуқ ба таҳсил вогузор карда шудааст. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи ишорашуда дар сатҳи конституционӣ (моддаи 41) кафолат дода шуда, гирифтани таълими умумии асосӣ ҳатмист. Инчунин, давлат барои гирифтани таҳсилоти миёнаи умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ ва олии касбӣ ба таври ройгон дар муассисаҳои таълимии давлатӣ тибқи муқаррароти қонунгузори кишвар шароит фароҳам меорад.

Дар масири таърих миллати тоҷик бо мақсади соҳибилм намудани аҳоли талоши ҳамеша намудааст, ки инро сарчашмаҳои нодири таърихӣ-ҳуқуқӣ тасдиқ менамоянд. Аз ин ҷост, ки тоҷикон дар сарғаҳи халқу миллатҳои соҳибмақтаб ва соҳибкитоб қарор гирифта, аз дониши хирадмандонаш олами Ғарб ва Шарқ ба таври фаррох истифода намудааст. Вале, дар раванди ҷаҳонишавӣ мазмун ва моҳияти ҳуқуқи инсон, аз ҷумла ҳуқуқ ба таҳсил дигар гардида, аз олимони ватанӣ

тақозо менамояд то дар самти ошкор сохтари махсусиятҳои ҳуқуқи инсон дар масири таърихи ҳуқуқи халқи тоҷик пайваста талош намоянд.

Бояд зикр кард, ки дар замони соҳибистиклолӣ ҳуқуқ ба таҳсил мунтазам тақмил ёфта, дар ҳоли мукамал шудан қарор дорад. Зеро, соҳаи маориф дар сиёсати фарҳангии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон соҳаи афзалиятноки давлат эътироф шудааст. Ин ба ҳамин маъност, ки ҳуқуқ ба таҳсил ба ҳар кас аз ҳудудҳои дониш, маҳорат, рушди қобилияти эҷодӣ, фаъолияти пурсамари ниҳодҳои давлатию ҷамъиятӣ ва амнияти миллиро қафолат дода, суботи ҷомеаро барқарор намуда, ба рушди давлати демократӣ, иҷтимоӣ ва ҳуқуқбунёд мусоидат мекунад. Дар замони фанновариҳои нав маориф на танҳо як соҳаи иҷтимоӣ, балки сармоягузори ба ояндаи кишвар аст, ки дар он бояд давлат, ҷомеа, корхонаҳо, ташкилотҳо ва шахрвандон иштирок кунанд, зеро ҳама ба таҳсилоти босифат манфиатдоранд.

Мубрамии мавзӯро метавон бо дараҷаи аҳаммияти иҷтимоии масъалаи тақмили заминаҳои қонунгузори ҳуқуқ ба таҳсил, сифат ва дастрасии таҳсилот ҳамчун қафолати таъмини ҳуқуқ ба таҳсил, мутобиқсозии қонунгузориҳои ҷорӣ миллии маориф ба меъёрҳо ва воқеиятҳои навини ҷаҳони имрӯз шарҳ дод. Дар чунин шароит раванди ташаккули таҳсилоти муосир ҳамчун заминаи бунёдии рушди давлат ва омода намудани сармояи инсонии рақобатпазир аҳаммияти қалон дорад.

Бояд гуфт, ки агарчи аз ҷониби олимони кишвар ба таври умумӣ масъалаҳои мухталифи ҳуқуқ ба таҳсил мавриди пажӯҳиш қарор гирифта бошад ҳам, масоили назариву амалии ҳуқуқ ба таҳсил мавзӯи таҳқиқоти ҳамачониба дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ нагардидааст. Ба назар мерасад, ки асосҳои қонунгузори мавҷуда талаботи ҷомеаи имрӯзаро, ки метавон ҷомеаи иттилоотӣ унвон кард, пурра қонеъ карда наметавонад. Аз ин рӯ, зарурати пажӯҳиши ҷанбаҳои алоҳидаи ҳуқуқ ба таҳсил ва пайдо кардани роҳи равишҳои тақмилсозии асосҳои қонунии ҳуқуқ ба таҳсил возеҳ ба назар мерасад.

Ҳамин тавр, доираи масъаласе, ки Ҳангоми таҳқиқоти диссертсионӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд, ниҳоят фарох ва фарогир буда, дар он назару андешаҳои мухталиф, чи аз ҷониби ҳуқуқшиносони ватанӣ ва чи аз ҷониби олимони хориҷӣ ба эътибор гирифта шудаанд. Диссертант кӯшидааст, ки дар хошияи нуқтаи назар ва мулоҳизаву афкори олимони соҳа андешаҳо ва хулосаҳои худро баён кунад ва масъалаи ҳуқуқ ба таҳсилро аз нигоҳи замони нави дигаргунсозӣ дар соҳаи маориф мавриди баррасӣ қарор диҳад. Таҳлили мавзӯи ҳуқуқ ба таҳсил дар заминаи сарчашмаҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ, қонунгузориҳои миллий ва санадҳои меъёрии ҳуқуқи байналмилалӣ сурат гирифта, натиҷаҳои таҳқиқ метавонад барои такмили қонунгузориҳои соҳа ва комилтар чараён гирифтани ислоҳоти маориф мусоидат намояд.

Мақсади таҳқиқоти диссертсионӣ муайян намудани масъалаҳо ва мушкилоти бунёдии назарӣ ва амалии кафолатҳои ҳуқуқии ҳуқуқ ба таҳсил, дарёфти роҳи ҳалли онҳо, инчунин таҳияи пешниҳодот дар робита ба бартараф соختани камбудӣҳо дар сатҳи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Мебошад. Барои ноил шудан ба ин ҳадаф унвонҷӯ **вазифаҳои зеринро** дар назди худ гузоштааст:

- омӯзиши заминаҳои таърихӣ-назарӣ ва усули пайдоиш ва инкишофи ҳуқуқи инсон ба таҳсил;
- ошкор соختани мушкилоти асосии мафҳуми назарӣ, муайян намудани таснифот, вазифаҳо ва роҳу усулҳое, ки имкон медиҳанд таҳлили илмӣ ҳуқуқи инсон ба таҳсил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба амал бароварда шавад;
- таҳлили нақши ҳуқуқи инсон ба таҳсил дар таъмин ва барпо намудани давлати ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар раванди ташкили давлатдорӣ имрӯзаи тоҷикон;
- омӯзиши хусусиятҳои фарқкунандаи ҳуқуқи инсон ба таҳсил дар алоқамандӣ бо ҳуқуқҳои дигари инсон дар марҳилаҳои инкишофи давлатдорӣ тоҷикон;

- муайян кардани давраҳои таърихи инкишофи ҳуқуқи инсон ба таҳсил ва пайдоиши он дар Тоҷикистони имрӯза;
- муайян намудани омилҳое, ки ба инкишофи ҳуқуқи инсон ба таҳсил дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон таъсир мерасонанд;
- омӯзиши сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон ва нақши он дар инкишофи ҳуқуқ ба таҳсил;
- муайян намудани нақши таълим дар инкишофи ҳуқуқи инсон ба таҳсил;
- таҳлили стандартҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳуқуқи инсон ба таҳсил;
- коркарди пешниҳодҳо вобаста ба шаклҳои нави таҳсил, фаъолияти мақомоти давлатӣ дар раванди танзими муносибатҳои ҷамъиятии вобаста ба ҳуқуқи инсон ба таҳсил.

Объекти таҳқиқотро заминаҳои ташаккул, масъалаҳои фарогирӣ ва натиҷаҳои кафолатҳои ҳуқуқии ҳуқуқи инсон ба таҳсил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳад.

Диссертатсияи мазкур фарогири ташаккул ва инкишофи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар робита ба ҳамаи зинаҳои таҳсил дар давоми амал кардани ҳуқуқи зардуштӣ то кунун, яъне сӣ соли соҳибистиклолии давлат буда, бо назардошти раванди шаклгирии асосҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи муносибатҳои ҷамъиятӣ оид ба таҳсил чаҳор марҳиларо дар бар мегирад: ҳуқуқи давраи зардуштӣ; ҳуқуқи даврони ислом; ҳуқуқи давраи шуравӣ ва ҳуқуқи давраи соҳибистиклолӣ.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки диссертатсияи мазкур нахустин пажӯҳиши мукаммали илмӣ оид ба масоили назарӣ ва амалии кафолатҳои ҳуқуқии ҳуқуқ ба таҳсил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти давраҳои таърихӣ рушди ниҳоди ҳуқуқ ба таҳсил дар ҷумҳурӣ ба ҳисоб меравад. Навгонии таҳқиқот бо ҳалли масоили зерин муайян мегардад:

- ошкор гардидани асосҳои назариявӣю методологии омӯзиши масъалаҳои кафолатҳои ҳуқуқии ҳуқуқ ба таҳсил.

- таҳқиқи заминаҳои ташаккули таърихии ниҳоди ҳуқуқ ба таҳсил ва нақши ҳуқуқи зардуштӣ ва исломӣ дар шакл гирифтани муносибатҳои ҳуқуқӣ дар робита ба таҳсил ва маориф;

- таҳлили мақоми ҳуқуқ ба таҳсил дар қатори дигар ҳуқуқҳои конституционӣ, баррасӣ гардидани омилҳое, ки ба самаранокии системаи маориф ва амалишавии ҳуқуқ ба таҳсил таъсир мерасонанд;

- дақиқ сохтани маъноҳои субъективӣ ва объективии ҳуқуқ ба таҳсил;

- муайян гардидани махсусиятҳои кафолатҳои ҳуқуқ ба таҳсил дар қаринаи тамоюлоти инкишофи ҷомеаи муосир, ошкор гардидани омилҳои таъсиррасон ба сатҳу сифати дастрасӣ ба ҳуқуқ ба таҳсил дар таҷрибаи кишварҳои муосир, таҳлили сабабҳои асосии руҳ додани камбудихо дар раванди амалишавии ҳуқуқ ба таҳсил, ошкор намудани роҳҳо ва воситаҳои чораҳои самаранок баҳри баланд бардоштани ҷанбаҳои ҳуқуқии хидматрасониҳо дар соҳаи таҳсилот.

Асоси назариявӣю диссертатсияро корҳои илмию назариявӣю олимони ватанию хориҷӣ, аз ҷумла Р.Ш. Шарофзода, Э.С. Насриддинзода, А.Ф. Холиқзода, Ҷ.З. Мачидзода, Б.А. Сафарзода, Д.С. Раҳмон, С.С. Алексеев, Р.С., Гринберг, В.С. Нерсисянс, В.М. Сирих, В.Е. Чиркина, В.И. Шкатулла ва дигарон ташкил додаанд.

Асосҳои методологии рисоларо усулҳои умумиилмӣ ва махсуси илмӣ, ба мисли муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ, диалектикӣ, мантиқӣ, расмӣ-ҳуқуқӣ, мантиқӣ-забонӣ, шаклӣ-ҳуқуқӣ ташкил медиҳанд.

Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия ба сатҳи навгонии илмии таҳқиқи диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ асоснок карда мешаванд.

Ҳамчунин, тарзи навишт ва таҳлилу масъалагузорӣ дар раванди таҳқиқ ва сабки диссертатсия саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳад.

Ҳамин тавр, метавон хулоса кард, ки таҳқиқоти диссертатсионии Файзализода Б.Ф. ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст.

Аз ин рӯ, диссертатсияи номзодии Файзализода Бахтиёр Файзали дар мавзӯи «Ҳуқуқ ба таҳсил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: пажӯҳиши таърихӣ - назариявӣ» сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзоди илми ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.01 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълим дар бораи ҳуқуқ ва давлат мебошад.

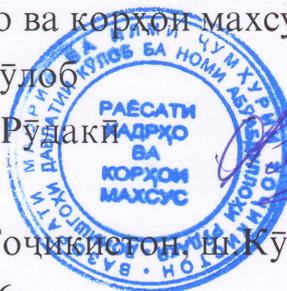
Роҳбари илмӣ:

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор,
Ректори Донишгоҳи давлатии Кӯлоб
ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Раҳмон Д.С.

«Имзои профессор Раҳмон Дилшод Сафарбекро тасдиқ мекунам»:
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии Кӯлоб
ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

Амиров Ф.А.

02.06.2023

Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Кӯлоб, кӯчаи С.Сафаров, 16
Телефон: (+992 33 22) 2-35-06;
E-mail: info@kgu.tj